

LITUVOJ
NACIONALINE
M. MAŽYDŲ
BIBLIOTEKA

Mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1985

RUGSĖJO MĖN. 14 d. / SEPTEMBER 14, 1985

PART TWO - Nr. 180(33)

Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija

Šiame numeryje:

- Naujas amerikiečių žurnalas žvelgia į Lietuvą.
- Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija. Žodžio ir muzikos vakaras per ateitininkų 75 metų jubiliejinį kongresą.
- Ar poezija yra realybė? (2)
- Iš japonų poezijos.
- Keturių dailininkų paroda Indianoje.
- Antras kaimas kelia sparnus į Vakarus.
- Aloyzo Barono vardo novelės premija Juozui Toliušiu.
- Kultūrinė kronika.
- Nauji leidiniai.

KESTUTIS SKRUPSKELIS

Norėčiau pradėti* vienu literatūriniu vaizdeliu, kurį sukūrė Vincas Mykolaitis-Putinas apysakoje *Sukilėliai*. Kalba vienas iš sukilimo vadų — jį pakorė Kaune 1863 metais — kunigas Antanas Mackevičius:

Taip, mano ponai. Ateis diena, — ir ji ne už kalnų, — kada mes duosime žmonėms ir laisvę, ir žemę! Tikrasis manifestas jau ruošiamas... Tai bus kovos manifestas... Žaviuosi Gercenu. Tauri širdis, aštrus protas! — pakilusiu balsu, žėrinčiom akim tęsė Mackevičius (*Sukilėliai*, pirma dalis, Vilnius, 1973, p. 97).

Nedaug tikrų žinių apie Mackevičiaus siekimus. Tačiau, atrodo, jis iš tiesų pritarė raudoniesiems, tai yra, priklausė tam sukilimo sparnui, kuris nepasitenkino vien politiniais siekimais. Baltieji ribojosi bajoriškos Lenkijos-Lietuvos valstybės atstatymu, o raudonieji kartu reikalavo socialinių permainų, kurios iš pagrindų pakeistų vargdenių valstiečių būklę. O Gercenas — ateistas, materialistas, vienas iš rusų revoliucinės minties pradininkų — raudonųjų tarpe buvo žinomas. Gercenas, tarp kitko, rėmė bandymus jūra siųsti į Lietuvą užsienio pagalbą ir troško, kad Lietuvos-Lenkijos pavyzdžiū būtų pasekta visoje caro imperijoje.

Ar Mackevičius tikrai Gerceną skaitė, nežinia. Bet tuo metu nebuvo jokių krikščioniškų politinių bei socialinių programų, kurios siektų platenio bei teisingesnio visuomenės pertvarkymo. Tokias programas kūrė kiti. Ir todėl tuo metu bet koks gilesnis socialinis rūpestis, neišvengiamai, tokį Mackevičių būtų stūmęs antireliginės, materialistinės pasaulėžiūros linkme.

Lietuvoje tuo metu centre stovėjo valstiečių — žemės — klausimas. Bet toliau į vakarus nuo mūsų, darbininkų

Dr. Kęstutis Skrupskelis, University of South Carolina filosofijos profesorius, skaito paskaitą Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejiniam kongrese Chicagoje 1985 m. rugpjūčio mėn. 31 d.

klasimas jau buvo iškilęs visu savo aštrumu. Marksas neperdėjo, tvirtindamas, kad revoliucijos dvasia Europoje jau išsigalėjusi. Katalikų Bažnyčia, savo vidaus reikaluose paskendusi, tą naujų jėgų beveik nepastebėjo. Popiežius Pijus IX — ir kiti — pasitenkino kelių bendrų principų pakartojimu: kad nuosavybės teisė yra įgimta ir jos atiminti negalima; kad visi pavaldiniai turi savo teisėtą valdovų klausyti; kad vargšų niekas neskrūtas, kada visų širdyse įsiviešpataus artimo meilės dvasia.

1848 metais paskelbtas katalikų tarpe rado moralinę tuštumą, ir ilgus metus jokio katalikiško atsakymo nesulaukė. Pijus IX tesirūpino popiežių valstybės likimu. Kaip tik 1848 metais, sukilėlių katalikų tarpe rado moralinę tuštumą, ir ilgus metus jokio katalikiško atsakymo nesulaukė. Pijus IX tesirūpino popiežių valstybės likimu. Kaip tik 1848 metais, sukilėlių katalikų tarpe rado moralinę tuštumą, ir ilgus metus jokio katalikiško atsakymo nesulaukė. Pijus IX tesirūpino popiežių valstybės likimu.

Taip atsirado vadinamieji „Vatikano belaisviai“. Ir ši padėtis tęsėsi ligi 1929 metų. Tuo kritišku laiku, kada susiformavo visa tai, ką aplink save matome, savo viršūnėse Bažnyčia išgyveno gilia krizę. Politinėje plotmėje, ji priėmė modernias, demokratines formas labai lėtai, nenoriai. Dažnai tik jėga priversta, Bažnyčia atsiskaldė tos globos ir privilegijų, kurias jai teikė senosios monarchijos. 1881 metais beveik siekia mūsų laikus, bet tais metais Leonas XIII paskelbė encikliką, kurioje tvirtino, kad monarchija esanti tobulesnė valdymosi forma. Tokiu būdu, katalikiškuose kraštuose dažnai respublikinių santvarkų šalininkai turėjo kovoti ir prieš Bažnyčią. Socialinėje plotmėje, mažai dėmesio Bažnyčia kreipė į pramonės išsivystymą bei darbininkų klasės atsiradimą, tai yra, į tuos faktorius, kurie išugdė marksizmą. Pirmas šviešenis pasisakymas, enciklika *Rerum novarum*, pasirodė tik 1891 metais. O tada Marksas seniai jau buvo miręs, ir pirmasis socialistinis internacionalas buvo spėjęs

gimti ir išsisklaidyti. Darbininkų unijas jau buvo perėmę socialistai, kurie dažnai darbininkų ekonominius reikalavimus formulavo antireliginės pasaulėžiūros rėmuose. Kiek tokia Bažnyčios būklė tikrai buvo žalinga, šiandien sunku pasakyti, nes Bažnyčia buvo tik vienas veiksnys iš daugelio, ir turbūt ne pats svariausias. Juo labiau, kad ne visur katalikai laukė Bažnyčios pamokymų. Dažnai jie veikė savo iniciatyva. Tačiau, pavyzdžiui, yra faktas, kad labai daug katalikų imigrantų, Amerika pasiekę, Bažnyčią paliko. Vėliau, tie imigrantai — gimimu katalikai — sudarė Amerikos komunistų partijos mases. Ir tokia Bažnyčios laikysena kartais tramdė sveikas katalikų pastangas. Reikšminga šiuo atveju yra „Knights of Labor“ istorija. Tai vienas iš pirmųjų bandymų Amerikoje darbininkus organizuoti. Ilgus metus jai vadovavo katalikas, du trečdaliai jos narių buvo katalikai, tačiau, 1886 metais Vatikanas paskelbė, kad katalikai Darbo riteriams priklausyti negali, nes tai esanti masonų organizacija. To meto imigrantams darbininkams Bažnyčia padėjo labai daug: mokyklos, parapiškos organizacijos švelnino jų sunkią būklę. Bet Bažnyčios veikla išsitemo artimo meilės darbų plotmėje. Ji nelietė pagrindinio klausimo: kaip reikia darbininkams kovoti prieš darbdavius. Dažnai kruvinos Amerikos darbininkų kovos tęsėsi kelis dešimtmečius, bet neteko pastebėti, kad Amerikos vyskupai būtų šiuo klausimu pasisakę. 1897 metais Pensilvanijos anglies kasyklose, streiko metu, policija nušovė maždaug 20 darbininkų. Visi žuvusieji buvo imigrantai — jų tarpe keli lietuviai, daugiausia katalikai. Imigrantai kunigai pasižymėjo artimo meilės darbais. Jie žudynių lauke valė sužeistųjų kraują, rinko aukas nukentėjusiems sušelpiti — minimas kažkoks lietuvių dūdų orkestras — turbūt

parapinis — kuris gastroliavo Brooklyne, rinkdamas aukas. Karinei valdžiai uždraudus iškilmingas laidotuves, kunigai atidarė bažnyčių duris ir kuo iškilmingiausiai lydėjo į kapus. Bet niekur nepastebė, jau, kad kunigai būtų pasisiūlę tarpinkauti, kad būtų prisidėję prie visos streiko eigos, kad būtų bandę įvykius kur nukreipti. Socialinės veiklos klausimais į juos, atrodė, niekas ir nesikreipė. Kada kūrėsi Nepriklausoma Lietuva, padėtis jau buvo pasikeitusi. Pirmąją lietuvių krikščionių demokratų programą (1904) parašė kunigai, ir jį ištraukė šį paragrafą:

Krikščionys Demokratai stotasi savo pirmu uždaviniu darbu ir kovą už liaudies teises, už žemėnų klasių gerovę. Tuo Krikščionys Demokratai tikisi sustiprinti liaudies tikėjimą ir ankštai ją surišti su Bažnyčia (V. Daugirdaitė-Sruogienė, *Lietuvos Steigiamasis Seimas*, New York, 1975, p. 26).

Kaip žinome, žemės reforma įvykdė Krupavičius — kunigas — ir Steigiamajame Seime ji praėjo Krikščionių demokratų bloko balsais, nors ir daug kunigų Krupavičiumi nepasitikėjo. Kunigas Mykolas Vaitkus liudija, kad 1918 metais kunigų konferencijoje Kaune buvo svarsoma, ar Krupavičius yra bolševikas. O metais vėliau, apaštališkasis vizitatorius, arkivyskupas, įrodinėjo, kad Krupavičiaus žemės reforma „nesutinka su katalikiškosios dorovės dėsniais“ (Mykolas Vaitkus, *Nepriklausomybės saulė*, antra dalis, Londonas, 1968, p. 168). Krupavičiaus kritikai pabrėžė privačios nuosavybės teises ir atmetė bet kokius nuosavybės apribojimus, nors to ir reikalautų bendroji gerovė.

Kodėl, kalbėdamas apie krikščionybės ir marksizmo konfrontaciją, tokią liūdą istoriją primenu? Nes Marksas, kaip pirmievis, socialinę plotmę parinko kaip šiuo dvių pasaulėžiūrų varžybų lauką. Krikščionių uždutis — nes į kovą jie stojo labai vėlai — yra parodyti, kad jie sugebėtų vadovauti teisingam pramonės kuriamu gėrybių išsidalijimui. Tai Markso kriterijus ir krikščionys turi, nori ar nenori, su juo susidurti. Devyniolikto šimtmečio Bažnyčia — su retomis išimtimis — šio uždavinio nesuapato, ir skendo tuščiose polemikose prieš įvairias modernaus gyvenimo apraiškas.

Markso svarstymų centre stovėjo bevykstanti pramonės revoliucija: ką visa tai reiškia, kokią ateitį mums visiems žada? Markso išsūki krikščionybei norėčiau apibendrinti šiais keturiais tvirtinimais:

1. Ekonominės gėrybės kuriamos taip sparčiai, jog artimoje ateityje jų pakaktų, kad kiekvienas žmogus būtų tinkamai aprūpintas, pavalgydintas, aprengtas, išmokslintas. O panaikinus ekonominis rūpesčius, kiekvienam žmogui atsirastų galimybė kultūrinėm vertybėm džiaugtis ir jas kurti. Mokslais ir menais ligi šiol džiaugėsi tik menkutes mažumos; ateityje, (Nukelta į 2 psl.)

Kertinė Parastė

Naujas amerikiečių žurnalas žvelgia į Lietuvą

Amerikoje pasirodė pirmas ypatingo kultūrinio žurnalo, pavadinto *Légèreté*, numeris. Jo pagrindinės dvi temos yra literatūra ir žmogaus teisės. Žurnalas kreipia ypatingą dėmesį į Vidurio-Rytų Europą ir Lietuvą.

Šiame numeryje išspausdinti straipsneliai apie Vladą Lapienį ir Balį Gajauską su jų nuotraukomis. Apie Lapienį rašoma, kad šis „buvęs sąžinės kalnys“ vėl sovietinės valdžios suimtas už savo pergyvenimų konclageryje aprašymą. Cituojami jo žodžiai: kad tikėtai jam sugrįžus iš KGB izoliatoriaus, žmonės sužinojo, kad jis buvo parąšęs atsiminimus; iki tol neklausė jų nematė ir apie juos nežinojo.

Prašoma padėti ir „žmogaus teisių aktyvistui“ Baliui Gajauskui, kuris po 25 metų lageriuose buvo sugrįžęs į tėvynę, kur jo laukė nesiliaujantis persekiojimas. Tačiau jis nesiliovė kovojęs už tautines, religines ir demokratines teises, kurias garantuoja Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. 1978 metais jis buvo nuteistas dešimtį metų kalėti lageryje ir penkeriems metams nutremimo. „Tai tikras mirties nuosprendis“, rašo amerikiečių žurnalas, „nes po ilgų metų lageriuose jo sveikata labai pašlijusi. Jis nusipelno visų geros valios žmonių paramos“.

Pirmajame *Légèreté* numeryje taip pat randame B. Jankauskienės slapyvardžiu pasirašytą satyrinį monologą „Tikra tarybinė moteris“, kuris 1980 metais buvo išspausdintas savilaidinio žurnalo *Aušra* 21-ajame numeryje. Redakcija žada ir toliau kruopščiai sekti lietuvių savilaidą.

Žurnalą leidžia Tarptautinė „Légèreté“ rašytojų sąjunga, kurios tikslas yra politinė reforma ir literatūros palaipsniniškas išvadavimas nuo valdžios kontrolės visame pasaulyje. 1984 metais įsteigta sąjunga remiasi principu, kad užuot tvirtinusios, jog jos neklaidingos, ir draudusios rašytojams žodžio laisvę bei uždariusios duris į laisvą spaudą, vyriausybės turi garantuoti kūrybinę laisvę. Sąjungos manifeste sakoma,

kad vyriausybės, kurios draudžia skirtingas ideologijas, skurdina savo piliečių dvasinį gyvenimą ir pasmerkia juos tesirūpinti medžiaginiai poreikiais. Sąjunga užstoja už literatūrinę veiklą persekiojamus ar kalinamus rašytojus, siunčia peticijas jų vyriausybėms, stengiasi apie juos informuoti pasaulį, telkia jų gynėjus visose šalyse. Įsteigtas fondas paremti suimtųjų rašytojų šeimoms.

Anot žurnalo redaktorės, Kimberly Coale, jo prancūziškas pavadinimas — „Légèreté“ — paimtas iš čekų rašytojo Milano Kunderos romano *Nepakeliamas būties lengvumas*. Išsumtas iš savo tėvynės, Kundera 1977 metais pareiškė, jog Čekoslovakijoje jis kovojo prieš „literatūros pavertimą vien propagandos instrumentu“. Žiūrint iš esmės, rašo redaktorė, tai yra *Légèreté* rašytojų sąjungos tikslas. „Jei mes užmerksime akis prieš cenzūrą, aktyviai neprotuosime prieš valdžios piktnaudžiavimą viena žmogaus pagrindinių teisių, cenzūra visur išgalės“, perspėja ji.

Redaktorė taip aptaria dvi pagrindines žurnalo funkcijas: „Mūsų žurnalo puslapiai bus atviri rašytojams, kurių vyriausybės neleidžia jiems paspausdinti dėl grynai ideologinių priežasčių. Mes taip pat informuosime apie kitus žmogaus teisių žurnalus, organizacijas ir institucijas. Kiekviename numeryje bus ypatingas skyrius apie žmogaus teisių pažeidinėjimus“.

Dalis pirmojo numerio, pavadinta „Gyvenimas šiaurėje“, skirta Šiaurės Airijai. Spausdinamas senesniais mirusio didžiojo vengrų poeto Gyula Illyešo poemos „Sakinys apie tironiją“ naujas vertimas. Parašyta tamsiausiasis Stalino tironijos metais, ši poema tebėra aktuali visiems Vidurio-Rytų europiečiams, neišskiriant ir lietuvių. Žurnalas bus platinamas ir už geležinės uždangos, todėl jis paprastos išvaizdos ir nedidelio formato.

Žurnalo adresas: *Légèreté*, P.O. Drawer 1410, Daphne, Alabama 36526.

Per Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejinio kongreso metu vykusį Tėvynės vakarą Seserų kazimieriečių vienuolyno sode, Chicagoje, rugpjūčio mėn. 31 d. dainas praveda: Audrius Polikaitis, Juozas Polikaitis (kongreso išrinktas naujasis Ateitininkų Federacijos vadovas) ir Rasa Soliūnaitė-Poskočimienė.

Nuotrauka Vidos Kuprytės

Krikščionybės ir marksizmo konfrontacija

(Atkelta iš 1 psl.)

aukštoji kultūra turėtų būti integrali kiekvieno gyvenimo dalis. Kultūros srityje Marksas reikalavo universalumo.

2. Laisvoji rinka, neišvengiamai, ekonomines gėrybes išskirstytų taip, kad viskas atitektų tik keliems, o masės — kurių darbu jos buvo sukurtos — nieko negautų. Tokiu būdu, žmonijos dauguma būtų apgauta, nes iš jos būtų pavogta tas pilnas žmogiškumas, kurį pramonės revoliucija įgalina.

3. Laisvosios rinkos sistemos gėrybes kuria gaivališkai, neorganizuotai, be plano. Racionaliai — iš centro — tvarkomos sistemos jas kurtų sparčiau ir su mažesniais nuostoliais. Ir dar svarbiau, tik tokios sistemos sugebėtų gėrybes teisingai išdalyti, patenkinti kiekvieno teisėtus reikalavimus.

4. Pramonės revoliucija teisingai rupa tik tada, kai materialistinės pasaulėžiūros rėmuose. Tik šis pasaulėžiūra mus įgalina kurti socialines bei politines programas, efektingai veikti, užtikrinti, kad pramonės revoliucijos pažadai taptų tikrove.

Iš dabartinės perspektyvos žiūrint, marksistinės formulės yra pilnos fatališkų klaidų, tačiau marksizmas pati moralinė versmė yra sveika. Ir stokojant alternatyvų, tie, kurie panašiais rūpesčiais sirgo, neišvengiamai buvo kreipiami antireliginės pasaulėžiūros linkme. Mūsų laikais darbininkų klausimas nebėra tiek aktualus: iš vienos pusės, per simtą metų, kapitalistinės sistemos labai pasikeitė, o iš kitos, laikas parodė, kad ir darbininkų klasės avangardas mėgsta bajoriškas šernų medžiokles, prabangias puotas, liuksusinius limuzinus, ir speparduotuves. Šiuo metu varžybos persimėtė į trečią pasaulį, į Afriką, Pietų Ameriką, Aziją. Tačiau varžybos vyksta dėl to paties: kurios pasaulėžiūros atstovai vadovaus trečiojo pasaulio pastangoms sumodernėti. Dar reikia pridėti, kad tie du nėra vieninteliai varžovai. Tokioje

Iš Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejinio kongreso: kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC, kun. ir Audronė Skrupskelienė. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Afrikoje labai lengvai gali laimėti islamas ir visai atsakyti modernėjimo rėmuose. Tik šis pasaulėžiūra mus įgalina kurti socialines bei politines programas, efektingai veikti, užtikrinti, kad pramonės revoliucijos pažadai taptų tikrove.

Trečiajame pasaulyje, pramonės revoliucija vos ne vos tepasideda. Ir tenai marksizmas gali būti patrauklus dar ir dėl šios aplinkybės: daugeliui atrodo, kad iš centro tvarkomoje ekonominėje sistemoje pramonė vystysis greičiau, ir be svetimo kapitalo. Ir tai galėtų pritraukti tų kraštų negausų elitą, nes marksizmas pateisintų autoritetines valdymo formas.

Ką šiuo metu krikščionys veikia, kokiais būdais bando marksizmui atsispirti? Veikla labai įvairi. Galėtumėm paminėti ir popiežiaus keliones, ir lietuviškąją „Kroniką“, ir katalikų pasisakymus, Pietų Afrikos rasinę politiką smerkiančius. Šių metų lapkričio mėnesį turėtų pasirodyti Amerikos vyskupų pastoralinis laiškas socialiniu klausimu. Atrodo, kad didesni naujovių šiame laiške nebūs: vyskupai parems socialinį aktyvizmą, reikalaus, kad tiek Amerikos valdžia, tiek privatinė įmonė, vargšų būkle pagerinti darytų viską, ką tik gali. Bet, atrodo, pagrindines struktūrinių

pasikeitimų nebus reikalaujama: rekomendacijos būtų galima vykdyti dabartinės Amerikos politinės bei ekonominės sistemos rėmuose. Atrodo, tačiau, laiške bus pabrėžiama, kad šis receptas taikytinas tik Šiaurės Amerikoje, ir, kad kituose kraštuose pagrindinesni pasikeitimai yra būtini.

Vyskupų laiškas jau susilaukė ir dar susilauks pylos. Vieno sparno kritikai tvirtina, kad vyskupų programa per arti socializmo, kad pats laisvosios rinkos mechanizmas yra patikimiausias socialinio teisingumo nešėjas. Gal vienur kitur valdžios ranka yra reikalinga. Tačiau, pirmiausia reikia leisti laisvajai rinkai laisvai veikti. Idomu, kad šitokių argumentu rėmėsi mūsų Vaisgantas, karštas krupaviečių reformos kritikas:

Steigiamojo Seimo ir jo statomosios valdžios kaip tik yra priešingas uždavinys — nieko sau nemonopolizuojant, remti visomis pajėgomis privatinę iniciatyvą; visa tai, kas savaime plačiai užsimoja produkcijoje, kas sau ir valstybei sutaupo lėšų; kas sukelia individualiąją energiją, tepasikiojama pačiu savimi, o ne palieka vien elgetomis, žiūrėjais į svetimas rankas.

Krikščionys demokratai, bent kun. Krupavičius, paskubėjo ir čia „perepliuoti“ ne tik centrai, bet ir pačius kairuosius... tai kuo Lietuva nebebus bolševikija? Kuo ne „diktatūra proletariata“? (Vaisgantas, *Raštai*, Kaunas, 1922, III, pp. 53-54).

Vaisgantas sutiko, kad dvarai turėtų išnykti. Jo nuomone, tačiau, reikia tik leisti žemę laisvai pirkti ir parduoti, ir teisingas žemės išsikirstymas įvyks savaime.

Pastaruoju laiku vis daugiau atsiranda balsų, tvirtinančių, kad neteisingai buvo pasmerktas kapitalizmas, kad kapitalizmą reikia moralinėje plotmėje reabilituoti. Kaip žinome, Marksas laisvosios rinkos sistemas pasmerkė, nes jos remiasi gobšumu bei žmonių išnaudojimu. Ir net daug katalikų jam pritarė. Kapitalizmą smerkia net ir mūsų ateitininkiška ideologija. Cituojū Šalkauskį:

Nelaikydamas idealu nei kapitalizmo, kuris, atpalaiduodamas individualistiskus instinktus, nesugeba išvengti socialinėje santvarkoje įvairių išnaudojimo rūšių, nei komunizmo, kuris nesiskaitydamas su žmogiškąja prigimtimi, nesugeba išvengti prievartos... (Ateitininkų ideologija, 1954, p. 127).

daugelis galėtų pasimokyti tarimo ir kirčiavimo.

Iš muzikinės pusės reikia džiaugtis seserim Aukse ir Mirga Bankaitėm. Nežirint kanklių robotumo, iš Alfonso Mikulskio „Jau-nystės žaismo“, kurį atliko abi seserys, ir iš „Ant ežerėlio rymoju“ (taip pat Mikulskio) kurį atliko Mirga, iš kanklių buvo išgautas viskas, kas įmanoma išgauti. Technika ir muzikalumas — neužmirštami momentai jų kankliavime.

Rimtai reikia žvelgti į Marių Gražulį, jau dešimt metų grojantį violončele, vakare atlikusį Haydn'o čelo koncertą C-dur. Be abejonės, klausytojas juto tvirtą stryko brūkštelėjimą, tikrumą ir profesinį atlikimą. Jo akompaniatorius Vidas Neverauskas pasirodė kaip puikus pianistas.

Vakare dalyvavo ir jauna solistė Dalia Polikaitytė, nuotaikingai padainavusi komp. Giedrės Gudauskienės „Pirmąjį pasimatymą“ ir „Akimis tau parašysiu“ — lengvo žanro dainas, akompanuojant Manigirdui Motekaičiui. Taip pat reikia džiaugtis ir trylikmečiu smuikininku Aru Lapinsku, atlikusiu Fritz Kreisler „Meilės liūdesį“ ir Z. Monti čardašą. Jam akompanavo jo tėvas kompozitorius Darius Lapinskas.

Iškirtinas dėmesys kreiptinas į antrąją programos dalį — inscenuotą ištrauką iš

Ir reikšminga, kad Šalkauskis kalba apie išnaudojimą, nes savo kilme tai specifinis marksistinis terminas. Nenuostabu, kad Šalkauskio mokiniai, 1936 metais paskelbę deklaraciją „I organiškos valstybės kūrimą“, kapitalizmo Lietuvai nepiršo. Jų nuomone, Lietuvos ekonomija turėtų remtis kooperatyvais.

Dabartinių kapitalizmo gynėjų tarpe randame ir kataliką Michael Novak, 1982 metais išleidusį knygą *The Spirit of Democratic Capitalism*. Jo pagrindinis argumentas turbūt bus šis: kapitalistinės sistemos sukūrė gėrybių pasakiską masę, ir jas labai plačiai išdalyti — nors ir netobulai. Ar teisinga tada pasmerkti tą iniciatyvą, energiją, veržlumą, kuris žmonėms yra davęs tiek daug gero? Juo labiau, Novak tvirtina, kad demokratinės valstybės negali išsilaikyti be kapitalistinių ekonominių sistemų. Laisvė ekonominėje srityje yra būtina sąlyga laisvei kitose srityse.

Visai kitaip galvoja Pietų Amerikos išlaisvinimo teologai. Marksistinei kapitalizmo kritikai jie pritaria, vartoja marksistinį žodyną, remia marksistinę politinę veiklą. Bet visa tai jie supranta krikščionybės šviesoje: revoliucinė socialinė veikla yra dalis religinės išganyto istorijos. Modernūs, Vakarų katalikai, daugiausia išganyto laiko privačių kiekvieno sąžinės reikalai. Pripažindami, kad istorija yra išganyto istorija, kad žmonijos išganytas iš tiesų vyksta, jie tačiau išganyto vyksmą riboja žmogaus vidumi, nesitikėdami jokių to vyksmo apčiuopiamų ženklų. Dievo karalystė yra perkelta į pomirtinį gyvenimą. Išlaisvinimo teologija, priešingai, pabrėžia, kad Dievo karalystė turi reikėti čia pat žemėje, kad ji iš tikro yra apčiuopiamas žmonių istorijos tikslas. Tokiu būdu, išlaisvinimo teologija yra ir savotiškas grįžimas prie tokios krikščionybės, kuri Vakaruose yra daugiausia pamiršta. Tik su šiuo priedu: išganyto istorijai priklauso ir žmonių pastangos, nes Dievo karalystė siektina ne vien tik vidiniu atsivertimu, ne bet ir socialine kova. Išlaisvinimo

teologija — marksistiniu būdu — tvirtina, kad Dievo karalystė nebus įsteigta be kraujo.

Kur ateitininkai stovi šitoje idejų maišatyje, kai mūsų tikėjimo broliai Pietų Amerikoje jungiasi su mūsų mirtiniais priešais kovai prieš mūsų sąjungininkus? Tai natūralus klausimas, kuriam negalime pagailėti kelių minučių, švėsdami savo septyniadesimt penkerių metų sukaktį.

Oficialios Bažnyčios laikyseną — ligi vėliausių laikų — ženklino modernaus pasaulio baimė, nostalgija archaiskom formom. Ateitininkija ženklino pasitikėjimas savimi ir tikėjimas, kad moderniam pasaulyje yra daug gero, kad jam tik trūksta krikščioniškos rankos. Šiam skirtumui paryškinti, norėčiau prisiminti vieną menką mūsų istorijos epizodą, kurį pasakoja kun. Vytautas Bagdanavičius. Dar Kaune, jis užsuko į XX amžiaus redakciją, nešinas straipsniu civilinės metrikacijos reikalui. Buvo žinoma, kad straipsnyje išreiškiamos vyskupų pažiūros ir kad vyskupai priešinosi bet kokiam įstatymui, kuris leistų grynai civilines santuokas. Katalikiško ir ateitininkiško laikraščio redaktorius straipsnio nepriėmė, nes laikraščio ir hierarchijos nuomonės šiuo klausimu nesutapo.

Panašia prasme galėtumėm vertinti ir Dovydaičio tiek plačią švietėjišką veiklą. Dovydaičis steigė žurnalus — mokslo, filosofijos, teologijos — ir juose bendradarbiauti kvietė įvairių pasaulėžiūrų žmones, nesibijodamas, kad kartais katalikiškoje spaudoje gali atsirasti kokia klaidinga nuomonė — remiuosi čia dr. Juozo Girniaus veikalu.

Ateitininkai yra katalikų sąjūdis, tačiau, katalikų pasauliečių. Ir jeigu Bažnyčios vadovybė modernų pasaulį pasmerkė, iš jo pasitraukė, ir užsirakino Vatikane, ateitininkai siekė moderniam pasauliui vadovauti. Ką kita galėtų reikėti mūsų visuomeniškumo principas? Ateitininkų pašaukimą vadovauti Šalkauskis išreiškia šiais žodžiais:

Tuo pačiu inteligentija yra

pašaukta atlikti visuomenėje visų inteligentiškųjų profesijų darbą, sukurti sykiu su tuo aukštesnę intelektualinę dvasios kultūrą ir pagal tai vadovauti liaudžiai ir visai tautai (*Ateitininkų ideologija*, p. 83).

O i kokį tikslą šis vadovavimas nukreiptas? Klausimą atsako Šalkauskis, kalbėdamas apie reikalą įkurti bendrą politinį centrą:

Politinis centras turi savo tikslu realizuoti Lietuvos teisiosios valstybės lytyse politinę bei socialinę demokratiją Kristaus mokslo pagrindais (*Ateitininkų ideologija*, p. 125).

Nors ne visai į temą, vis dėlto norėčiau pacituoti dar vieną politinio centro principą:

Politinis centras tiek savo ideologija, tiek savo taktika yra visuomeninės pusiausvyros reikšėjas ir saugotojas: jis aiškiai atsirboja ideologiniu atžvilgiu iš dešinės nuo liberalistiško individualizmo, o iš kairės — nuo socialistiško kolektyvizmo, nors taktikos atžvilgiu principaliai nei su pirmojo, nei su antrojo šalininkais neatsisako dirbti bendrą darbą bendriems konkrečioms uždaviniamis realizuoti (p. 125).

Savo siekimais, ateitininkai yra giminingi išlaisvinimo teologams, nes nei vieni, nei kiti nepasitenkina grynai vidiniu religingumu, bet siekia krikščioniškais pagrindais atnaujinti pačią visuomeninę santvarką. Žinoma, šios dvi kryptys labai skiriasi savo taktika: ateitininkams būtų svetima klasių kova, revoliucija, ginklas; ir pats Šalkauskis visai nedviprasmiškai pasisako už demokratinio pobūdžio vadovavimą.

Žinoma, visi šie gražūs planai tolumoje praityje. Kaip sąjūdis, vienetas, ateitininkai negalgi gyvenamosios aplinkos formuoti: jie tik gali stebėti, ką kiti daro, vertinti jų pastangas, ir išsaugoti tą savo savotišką krikščionybės variantą. Kitados ateitininkai kovojo už modernią Lietuvą: krikščionišką savo dvasia, bet nekonesinę savo forma. Dabartinė Lietuva kuriama pagal visai kitą receptą: konfesinė savo forma, ir savo dvasia — antikrikščioniška. Būtų gera, kad Lietuvoje dar būtų užsilikę to ateitininkiško raugo, nes iš tiesų tenai jo labiausiai reikia.

Žodžio ir muzikos vakaras

Kaip jau buvo rašyta rugpjūčio 24 d. *Draugo* priede, žodžio ir muzikos vakaras, įvykęs rugpjūčio 30 d. Jaunimo centre, Chicagoje, nepretendavo į nepasiekiamas meno aukštumas, bet ateitininkijos 75 metų jubiliejiniam kongresui buvo tam tikras įvadas, ateitininkijos šeimyninė vakaronė, į kurią atsilankė išimtinai daug jaunimo. Jaunimas kalbėjo jaunimui. Ar jaunimas scenoje buvo jaunimo auditorijos supras tas, tai jau kita tema. Buvo, nes šios pradinės vakaronės impulsas buvo jaučiamas ir tolimesnėje kongreso eigoje.

Vertinti šį renginį reikėtų dvejojai. Pirmą, jis sutraukė, kaip minėjau, jaunimo, suvaziavusio iš daugelio kraštų ir kontinentų. Jau pats

jaunimo susitikimas ir bendravimas yra didelė pozityvi jungtis kultūriniam ir visuomeniniam darbui, lietuviškumui, kartais ir lietuviškos šeimos kūrimui. Antra, reikėtų šią vakaronę vertinti kaip jaunų talentų pasirodymą, tuo pačiu atkeliant jiems vartus į platesnius ir spalvotus laukus, kur saulės šviesoje jie galėtų augti ir žaliuoti. Pora žodžių reikėtų aptarti jų pasirodymą, nebandant aštriai kritikuoti, bet ieškant pozityvių gairių jų tolimesniam augimui.

Tenka apgailestauti, kad programoje negalėjo dalyvauti mūsų jauni profesionalai Ingrida Blekytė ir Vytas Ruginis, abu besireiškę amerikiečių scenoje. Šią spragą užpildė taip pat amerikietiškoje scenoje kylanti žvaigždutė, Laima Šulaitytė-

Day. Tiek rečituojuant Antano Vaičiuliaičio „Dulkę“, tiek atliekant Elziutės rolę Vinco Ramono *Kryžių* inscenuotoje ištraukoje, galėjai justis jo laisvumą scenoje, gerą vaidybą, įsijautimą ir sklandžiai vedamą dialogą.

Sauliaus Kubiliaus pasirodymas su sava kūryba ar Kazio Bradūno eilėraščių „Dievas eina per Lietuvą“ ir „Koplytstulpis“ deklamavimu buvo kažkas nauja jaunimo išraiškoje, ypač Bradūno eilėraščių interpretavimas. Jei ateityje šis jaunas poetas susikoncentruos labiau į žodžio magiką ir daugiau dėmesio kreips į lietuviškų dvibalsių tarimą, neabejotinai turės susidurti su scena, ir gal labai sėkmingai.

Vietoje I. Blekytės V. Mačernio „Trečiąją viziją“ deklamavo tikrai gera lietuviška tartimi Audronė Kižytė. Iš jos

Vinco Ramono *Kryžių*. Aktorės Laimos Rastenytės-Lapinskienės režisūros dėka šis įdomus, spalvingas, bet gana ilgokas dialogas sudarė teatro nuotaiką. Net ir be ypatingų dekoracijų ir kostiumų galime turėti teatrą. Visi aktoriai, Laima Šulaitytė-Day, Vitas Laniauskas, Vincas Olšauskas ir Viktoras Radvilas savo roles atliko gerai, teikdami viltį ateitai.

Kadaise, apie 1950 metus, turėjome Chicagoje gerą teatrą ir gerą režisierių Jurgį

Blekaitį. Gal tie gerieji laikai nepasikartos, kaip ir niekas pasaulyje, bet, pamąčius Ramono *Kryžių* ištraukos inscenuojimą, žitrovą apima nostalgija: „O gal kartais Chicagoje bent retkarčiais praskambės geras lietuviškas žodis scenoje, primindamas laikus, kai nieko neturėjom, bet kūrybinį polėkį ir energijos“.

Maloni vakaronės staigmena buvo muz. Viktoro Ralio vadovaujamas iš studentų ateitininkų stovyklos grįžęs

choras, sudainavęs pora dainų: „Pražydo jazminai“ ir „Aras“.

Aplamai vakarą reikia laikyti pasisekusiu ir dėl gausaus publikos dalyvavimo, ne per ilgos ir įvairios programos, ir dėl naujų jaunų talentų įvedimo į programą, duodant jiems progos augti ir kritiškai vertinti savo jėgas. Viena aišku: kur buvo jauciama režisierės ranka, ten susilaukta ir geresnių rezultatų, ypač tarime ir kirčiavime.

a.m.

Ateitininkų Federacijos 75 metų jubiliejinio kongreso žodžio ir muzikos vakare dainuoja studentų ateitininkų choras, kurį per studentų ateitininkų prieškongresinę stovyklą paruošė muzikas Viktoras Ralis. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Žodžio ir muzikos vakare ateitininkų 75 metų Gražulis, jam akompanuoja Vidas Neverauskas. Jubiliejiniam kongrese violončele groja Marius. Nuotrauka Vidos Kuprytės

Ar poezija yra realybė?

VYTAUTAS
BAGDANAVIČIUS

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Poezijos skaitytojo vaidmuo

Ligi šiol mes artinomės į poetinę realybę, eidami į ją paties poeto požiūriu. Dabar pažvelkime į ją iš kitos pusės, būtent iš skaitytojo pusės. Klausime dabar, koks yra skaitytojo vaidmuo poetinėje realybėje. Ir mes turime pasakyti, kad tas vaidmuo yra taip pat reikšmingas ir kad skaitytojas nėra vien pasyvus. Kad šis pasakymas nepasirodytų pertemptas, paimkime pavyzdį iš modernios filosofijos istoriko F. Copleston.

Štai yra pasakomas sakiny, „Automobilio garaže nėra“. Labai skirtingus dalykus šis sakiny pasako įvairiems asmenims, kurie galėjo girdėti šį pasakymą, pareinant nuo to, ką jie patys žino, ko jie nežino, ir kas jie yra.

Jei kas nors laukia kieno parvažiuojant, tam tas sakiny sako, kad tas žmogus dar negrįžo. Jei tačiau žmogus žino, kad kalbamas automobilis gali stovėti ir gatvėje, tai tas pasakymas jam saks, kad automobilis yra gatvėje. Arba jei žmogus žino, kad automobilis buvo pavogtas ir paskui atrastas, tas pasakymas jam saks, kad automobilis dar nėra sugrąžintas.

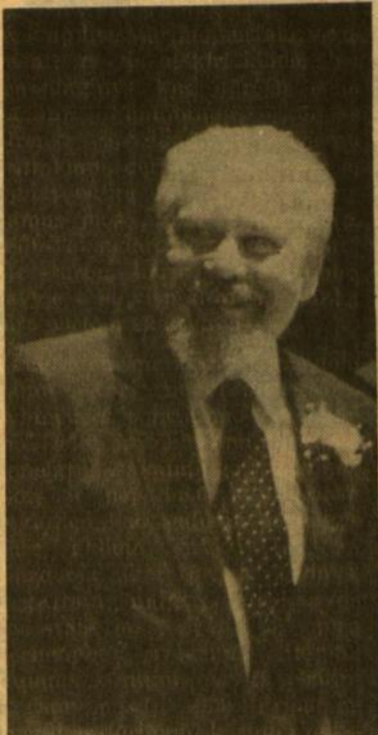
Šie pavyzdžiai, paimti iš realistinio mūsų gyvenimo, daug mums pasako apie skaitytojo reikšmę, jam susitinkant su poetiniu žodžiu. Poezijos priėmimas labai daug pareina nuo skaitytojo žinojimo, nusiteikimo, kultūrinės ir visuomeninės jo gyvenimo aplinkos. Vienas skaitytojas gali eilėraštyje išskaityti daugiau, kitas mažiau. Kai kuriam skaitytojui kūrinys gali sakyti vienus dalykus, kitam kitus. Ir juo kūrinys yra komplikuotesnis, asmeniškesnis, tuo jį suprantančių skaičius yra mažesnis. Ir jeigu šiandien poezijos skaitytojų yra mažiau negu prozos, tai to priežasties tenka ieškoti ir labai dideliame modernios poezijos arba atitrūkime nuo gyvenamos tikrovės, arba kitaip atsiradusiam skirtume tarp poeto ir skaitytojo.

Visai natūralūs ir teisėti skirtingumai tarp poeto ir skaitytojo atsiliepią poezijos supratimui. Taip štai Bradūno eilėraštis apie poeto susitikimą su motina pakeleje į Vilnių turi duomenų, kurie bus suprantami daugeliui. Pirmiausia, mirusi motina daug sako kiekvienam. Tačiau tame eilėraštyje yra dalykų, kurių kiekvienas prasalaitis nepagaus. Taip, norint pilniau suprasti šį eilėraštį, reikia turėti ilgesį pasiekti Vilnių, kuris buvo gyvas daugeliui lietuviškos visuomenės Nepriklausomybės laikais. Žmogus, kuris neturi Vilniaus mistikos, sakykime, kitataučniui, šis eilėraštis kalbės apie tokią mistiką, kuri yra jam sava.

Daugiau šiame eilėraštyje atras toks skaitytojas, kurio motina taip pat yra buvus atlikus maldininkiską kelionę į Vilnių ar į Šiluvą. Šis pavyzdys tegul padeda mums suprasti mūsų susižavėjimus atskirais kūriniiais ir mūsų apsvylimus jais, kai poeto atstovaujamos tiesos mes nepagauname.

Eilėraštis apie poeto susitikimą su motina pakeliui į Vilnių, žinoma, didelių problemų nekelią. Tačiau yra apstu modernioje poezijoje pasakymų, kurie turi per mažai užuominų apie kasdieninę tikrovę ir yra arba per daug tam tikra prasme dvasiški ar per daug individualiai asmeniškai ir dėl to sunkiai pasisavinami.

Kai susitinkame su skaitytojo problemomis pasisavinti poeto kūrinį, mums grįžta pirmine abejonė, nuo kurios mes pradėjome šiuos svarstymus, būtent, ar poetinis kūrinys yra tikrovė. Ar jis nėra du atskiri dalykai: poeto individualus išgyvenimas ir panašiai individualus skaitytojo priėjimas prie poetinio kūrinio. Ieškant atsakymo į šį klausimą, verta eiti į filosofą, kuris yra išimtinai atsidėjęs studijavimui klausimo, ar grožinis kūrinys yra savaiminga būtis, būtent Roman Ingarden.

Poetas Kazys Bradūnas
Nuotrauka Jono Kuprio

Roman Ingarden — literatūrinio kūrinio savaimingo buvimo atstovas

Roman Ingarden, lenkas filosofas, yra atsidėjęs literatūrinio kūrinio filosofinėms studijoms. Jis yra fenomenologinės filosofijos atstovas, tos pačios, kuriai priklauso ir dabartinis poezijos Jonas Paulius II. Ingarden yra daugiausia rašęs vokiškai. Čia turima prieš akis jo studija, išleista angliškai: *The Literary Work of Art* (Northwestern University Press, 1973).

Norėdami geriau suprasti, kokią problemą svarsto Ingarden, galime galvoti šitaip. Ar poetinis kūrinys yra būtis, stovinti šalia poeto ir skaitytojo? Ar gal poetinis kūrinys yra, pvz., ne kas daugiau, kaip vien santykis tarp poeto ir jo skaitytojo, o paties, savo buvimo neturi. Galbūt poetinis kūrinys savo buvimą randa tik poeto ir skaitytojo asmenyse, o pats yra tik ryšys tarp jų. Taigi gal poetinis kūrinys yra ne būtis, o tik santykis tarp būčių. Reikia sutikti, kad ir šitoks poetinio kūrinio suvokimas nėra išjungtinis iš svarstymo, nes štai, kai mes skaitome kokį kūrinių, gilus ryšys atsiranda tarp mūsų ir autoriaus. Nepaisant to, kad autorius gali būti seniai miręs, mūsų ryšys su juo pasidarė realybe.

Ingarden savo plačiose analizėse yra atkreipęs dėmesį į tai, kad literatūriniam kūrinijai yra daug klodų. Tarp jų klodų galima paminėti estetinį, fonetinį, idėjinį, asmeninį ir daug kitų. Tačiau jo, kaip literatūrinio kūrinio, vertę sudaro ne tie atskiri klodai, bet tas junginys, kurį kūrėjas iš jų padaro. Svarbiausias kūrėjas atrenka iš daugelio momentų atitinkamą derinį ir padaro iš jų savitą būtinę aktualybę, sujungdamas juos į naują visumą (p. 360). Tai sudaro pagrindą žiūrėti į literatūrinį kūrinių kaip į būtinį santykį, o ne vien kaip į ryšininą tarp poeto ir skaitytojo.

Ingarden mano, kad rašytojo asmuo turi kūrybinę galią, kylančią iš jo pažinimo ir sprendimo. Dėl to ir jo kūriniui negalima paneigti savaimingo buvimo. Nors ir nepanašu į tai, sako Ingarden, kad realiaime pasaulyje būtų galima sutikti tai, ką vadinuoją literatūrinis kūrinys, negalima neigti jam savos egzistencijos. Dėl to nėra keistenybė pripažinti literatūriniam kūrinijai savitą būtinį egzistavimą (p. 363). Pripažinimas literatūriniam kūrinijai reikšmės, išeinančios anapus subjektyvinių, t.y. rašytojo ir skaitytojo, ribų, turi didelės reikšmės ir kitiems mokslams, ypač filosofijai (p. 258-259), sako Ingarden. Galima pridurti, kad ir kitos filosofinės krypties atstovas, būtent neotomizmo, E. Gilson teigia, kad meno kūrinys yra aktualiai egzistuojantis dalykas, turis savo gyvenimą, kuris glūdi jo kompozicinėje vienybėje (cit. iš H. L. Weatherby, p. 145).

Kai moderni kultūra pergyvena kūrybinio žodžio krizę, būtent, kai žodis netenka ir prasmės, ir reikšmės, šie filosofų pasakymai yra verti didesnio dėmesio. Nuo nominalizmo laikų žmogaus žodis pradėta laikyti arba ne pilnai žmogišku arba daugiausia bereikšmiu. Todėl plinta pažiū-

ros, kad mūsų pažintas pasaulis neatitinka tiesai ir kad mūsų padarytos išvados iš patirties faktų neturi toli siekiančio galiojimo.

Ingarden net mano, kad neatstaus literatūrinio žodžio prasmės ir mūsų moksliniai veikalai nustos savo reikšmės ir mes atsidursime skepticizmo rūkuose (p. 359). Ir niekieno neskaitytas kūrinys yra būtis. Pagaliau jeigu literatūriniai kūriniai kartais net po labai ilgo laiko kurio nors vienu ar kitu atžvilgiu įgyvendinami, tai taip pat liudija jų būtinį realumą. Galbūt dėl to Ingarden drįsta sakyti, kad mokslinė veikla yra tik literatūrinės veiklos paraštė (p. 358).

Bradūno poezijos pobūdis

Dabar pažvelkime į priešpaskutinį Bradūno poezijos rinkinį *Užeigoje prie Vilniaus vieškelio* su klausimais, iškilusiais šiame svarstyme. Klausimai būtų šie: 1. Ar Bradūno supratimu poezija yra savaimingai egzistuojanti būtis? 2. Ar Bradūno poezija yra kuriančios žmogaus dvasios pasireiškimas, ar ji yra tik atspindys pažintos tikrovės? ir 3. Kas Bradūną įkvepia: ar gyvenamoji tikrovė ar skaityba?

1. Ar Bradūnui poezija yra savaimingai egzistuojanti būtis? Labai lengvas ir visuotinai aiškus yra atsakymas į šį klausimą. Bradūnas savo eilėraščių metosei tarsi kietais gabalais. Eilėrašties jam yra kaip diskas, kurį jis sviedžia (p. 10). Geri ir blogi žodžiai Bradūnui yra visada sunkūs. Jie yra, kartais kaip „ūkana pavirtusi švinu“ (p. 113). Kartais poezijos knyga Bradūnui yra tokia karšta, kaip žarija, kuri gali išvirsti liepsna, nuo kurios pulsas atgyja (p. 52). Poeto plunksna dega, kai jis nori rašalu užlieti kietos giminės kraujo dėmes (p. 96).

Poezija Bradūnui yra tokia reali, kad jis net nuo mirties sugėba pasislėpti eilėraštyje (p. 47). Ne tik jo paties poezija Bradūnui yra realybė, bet ir kitų poetų, net nedidelių poetų. Ji buvo didžiulė jėga net tada, kada lietuvių tauta didelių poetų neturėjo (p. 39).

Pastebėjus šiuos poeto pasakymus, yra gera proga pažymėti, kad ir kasmetinės Kazio Bradūno ruošiamos Poezijos dienos Chicagoje yra gyvas liudijimas to poezijos realumo supratimo, kuriuo alsuoja Bradūno poezija. Poezijos dienos, kaip kultūrinė institucija, Bradūno rūpesčiu kasmet per dešimt metų besikartojanti, yra geras paliudijimas poezijos realumo ne tik knygoje, bet ir visuomeniniame gyvenime. Tvirtumas, kuriuo Bradūnas kas metais sutelkia

mus švęsti poezijos pavasarį, yra labai daug sakantis apie tvirtumą poezijos realumo sampratos, kurią turi Bradūnas.

2. Ar Bradūno poezija yra kuriančios žmogaus dvasios pasireiškimas, ar ji yra tik atspindys pažintos tikrovės? Dabar pažvelkime į šį Bradūno rinkinį su klausimu, kiek čia yra kūrybinės žmogaus dvasios pasireiškimo ir ar čia nėra vien grynas reflektavimas aplinkos ar lietuvių tautos nuotaikų ar problemų.

Ir reikia pasakyti, kad ši poezija neabejotinai liudija didelį kūrybinės žmogaus dvasios veikimą. Taip štai tam, kuris domisi viskuo: koriu, dūmu ir druska, iškyla vienas iš didžiausių klausimų, kurie žmogui gali iškilti: ar jis turi ne trupinius, o viską (p. 105). Tą patį aukšto lygio dvasingumą liudija ir jo sustojimas prie laiko ir vietos problemos. Jam rūpi konkretūs vietos ir laiko klausimai, kaip šv. Kazimiero kelias į Vakarų ir kiti įvairūs kaprizingos tetos, t.y. istorijos, posūčiai. Tačiau jis skaitosi su galimybe, kad kas nors gali paklausti „vietos ir laiko prasmės“ (p. 104). Laiko ir amžinybės klausimas Bradūnui kyla labai egzistencialiai. Tai jis išreiškia labai dramatiškai našiu pasakymu, kad „šiandienos ir amžinybės durys privėrė man ir jums pirbtus“ (p. 86).

Didelį žmogiškos išminties išpažinimą Bradūnas padaro, kai žmogaus gyvenimo pabaigoje visas gyvenimas jam pasidarą aiškus (p. 58). Tada jis gali ramiai pasakyti „Atbuva“ (p. 56), nors anksčiau banguojantis buvimas jį gąsdino (p. 55). Gerą savęs analizę Bradūnas padaro, sulaukęs 60 metų:

*Jau buvau
ir vyčiau ir akmeniu
medžių ir grūdų
duonos rieki ir vyno gurkšniui* (p. 50)

Gilų sąno religiniai santykis su Dievu Bradūnas aptaria „Obuolių“ eilėraštyje. Jis prisimena pasaką apie Dievą, bevaikščiojančį seneliu, kuris atnešė auksinį obuolį. Iš jo, pasodinto už kluno, išaugo obelis. Senelio išėjimą poetas gailiai apverė. Dabar jis turi Dievo samonę kaip To, kuris sėdi kartu su juo prie obelies. Jei anksčiau mitas ir tikrovė poetui siekė tik kažkur labai toli, tai dabar viskas išsisprenžia betarpišku santykiavimu.

Į Dievą Bradūnas eina, pradėdamas nuo žemiškos tikrovės. Į Donelaičio lūpas jis net įveda klausimą, nuo ko jis turi pradėti Dievo žodį skelbti: ar „nuo įsū rūpesčių, ar nuo savęs“ (p. 86). Nuo patirtinės tikrovės Bradūnas pereina į antgamtinę. Žemiški dalykai jam priartėja reli-

Expo '85 — skulptūra ir minia. Tsukuba, Japonija.
Nuotrauka Algimanto Keziso

Skulptūra parodoje Expo '85, Tsukuba, Japonija.

Nuotrauka Algimanto Keziso

Iš japonų poezijos

*Rudenį,
draugas atsiuntė man obuolį.
Visą iš karto,
rengiausi jį suvalgyti.
Raudonas jis: per daug raudonas!
Mano delne sunkus;
sunkus, kaip pasaulis.*

TSUBOI SHIGEJI

*Greit jų nebūs...
prieš mirtį,
šie rudens svirpliai —
triukšmingesni, negu bet kada..*

MASAOKA SHIKI

*Mergaitės sodina ryžius,
laukuose.
Tik jų daina purvu nesuptepta.*

KONISHI RAIZAN

*Jeigu būčiau žinojus,
kad senatvė apsilankys,
vartus būčiau uždariusi.
Sakius: „Nesu namie.“
Ir visai su ja nesusitikus.*

ANON

*Galbūt tyliai,
bet tylėdamas galvoju.
Nešneku,
bet nepalaikyk manęs
už sieną.*

TSUBOI SHIGEJI

*Ar pas mane ateisi,
nebuvaui tikra.
Ar man eit pas tavę?
Ir taip bedvejojant —
užmigau,
net durų neužrakinusi..*

ANON

*Hamakas, voro išmeigtas.
Jame drugelis supasi,
apgautas auksine aureole;
tenai jis miršta.*

*Aš, kaip tas drugelis,
įkops į tavo meilės hamaką,
noriai jame supuosiu,
supuosiu iki mirties.*

HORIGUCHI DAIGAKU

(Sulietuvino D.S.)

giniams. Taip užėiga prie Vilniaus vieškelio jam priartėja katedrai (p. 97).

Zodis, kuris labiau negu kitas talpina savyje tai, ką Bradūnas nori šiame rinkinyje pasakyti, yra „būti“. Šis žodis yra toks talpus, kad talpina savyje ir konkretų kasdieninį poeto gyvenimą, ir amžinybę. Šiuo žodžiu Bradūnas nenervija operuoti. Taip savo įvardiniame eilėraštyje jis sako, kad „Dievas liepė man būti“. Kartais šis buvimas reiškia būti užėigoje prie Vilniaus vieškelio, tačiau tuo buvimas nepasibaigia. Būti jam reiškia daugiau, negu tai galima skaičiuoti ledynų laikais (p. 22).

Kartais buvimas Bradūnui atrodo kaip baigtinis dalykas (p. 55), tačiau kitais atvejais jis turi samonę, kad pro laikinę būtinį jis išspręs, kaip unguris pro lapus (p. 46). Ir jis turi samonę, kad nunerti jis gali ne tik į ateitį, bet ir į savo paties buvimo pradžią (p. 106). Nesvetima Bradūnui yra ir žmogiška abejonė, ir net šiek tiek nihilizmo, tačiau, viską išsteisina jo didysis teigimas, užrašomas didžiąja raide TAIP (p. 36).

Bradūnas vienoje maldoje prašo Dievo, kad jam gražintų formą, mintį ir jėgą. Ir čia pat būkštą, ar ne per daug prašo (p. 63). Iš tikrųjų jis visuo tai jau yra gavęs. Jo eilėraščiuose pilna minties bei jėgos ir visa tai yra sutelkta savita forma, kuri yra savarankiška. Be reikalo poetas būkštą, kad kam nors analizuojant jo eilėraštį, jis nesubyrėtų kaip rudens lapai (p. 47). Jo kompozicija, posmai ir asonansai jį išlaikys.

3. Kas Bradūną įkvepia: ar gyvenamoji tikrovė ar skaityba? Sitokiam klausimui kilti yra dvilypė priežastis. Pirmoji yra ta, kad Bradūnas yra žemininkų sąjūdžio pradininkas ir dėl to yra prasmės klausiti, kiek jį įkvepia žemė ir kokia žemė. Antrą priežas-

tį sudaro mūsų anksčiau pastebėtas Bradūno bruožas, kad jis yra ne tik poezijos kūrėjas, bet ir jos skaitytojas. Ir skaitytojas jis yra tokio intensyvaumo, kad skaitymas jam įgauna realybės pobūdį. Skaitymo keliu jis susitinka su kažkuo labai realiu.

Taigi, visų pirma, kiek Bradūnas yra atsiėmęs žemišką tikrovę ir kokia ta tikrovė yra? Skaitymas *Užeigoje prie Vilniaus vieškelio* duoda daug medžiagos sakyti, kad jo atsiėmimas žeme yra gyvas. Smėlio aukštumėlė Kiršuose, Keturvalakių bažnytelė ir pušynas prie Pajavonio jį tebeveikia (p. 14). Taip pat jį tebeveikia ir teviškės duona (p. 15) ir beržinių malkų dūmas (p. 17). Į gimtąją žemę jis kartais puola nusizemindamas (p. 19). Gluosnis jam išvirsta dievuliui (p. 20). Jam brangūs sukilėlių kapai, prie kurių prisiglaudžia partizano kvapas (p. 31). Žemės pilis jam yra neišgriaunama (p. 33). Kartais vis dėlto žemiška sodyba jam atrodo nepatenkinama — ji tik slieko skylė (p. 44). Kartais jis žemę net ironizuoja, laikydamas ją tik kapais (p. 61). Bet vėl kartais smėlyje jis išskaito Viešpaties raštą (p. 57). Netikėti žeme jam reiškia mirtį (p. 59).

Stebint šiuos pasakymus, aiškėja, kad žemė jam susiveda į Lietuvos žemę, kartais net į Sūduties bei jėgos ir visa tai yra sutelkta savita forma, kuri yra savarankiška. Be reikalo poetas būkštą, kad kam nors analizuojant jo eilėraštį, jis nesubyrėtų kaip rudens lapai (p. 47). Jo kompozicija, posmai ir asonansai jį išlaikys.

3. Kas Bradūną įkvepia: ar gyvenamoji tikrovė ar skaityba? Sitokiam klausimui kilti yra dvilypė priežastis. Pirmoji yra ta, kad Bradūnas yra žemininkų sąjūdžio pradininkas ir dėl to yra prasmės klausiti, kiek jį įkvepia žemė ir kokia žemė. Antrą priežas-

niuose.

Dėl tos priežasties Bradūno kūryboje sutinkame eilėraščių, skirtų įvairių poetų kūrybai. Taip šiame rinkinyje jis visą skyrių yra paskyręs Donelaičiui ir eilėrašty Mačerniui. Juos jis apdoroja kūrybiškai, bradūniškai. Šalia to šiame rinkinyje yra eilėraščių, skirtų dailininkui Domšaičiui, muzikui Jakubėnui ir archeologui Puzinui. Taigi ne tik poetai, bet ir kiti kultūrininkai Bradūną įkvepia. Jį įkvepia viskas, kas siejasi su lietuvių tauta, suprasta šio šimtmečio prasme. Jei tai yra žemė, kuri jį įkvepia, tai ta žemė yra labai kultūriškai sodri. Ji yra sunki kaip švinas, kurios okupantas neįstengia pakelti ir nusinešti, bet ji kartu yra ir kaip paukštė, kurios jis negali prisivilioti (p. 29).

Bradūnas organizuoja visas jėgas tam žmogiškumui, kuris susiformavo Nepriklausomoje Lietuvoje. Jis viską jungia, kas tik tinka šiam žmogiškumui prijungti. Jis neieško naujų perspektyvų lietuvių tautai ir nesidūlo jai naujo idealo, naujo buvimo pagrindo. Jis tik telkia iš visur jai statybinių medžiagų. Jis kaip bitė renka medžiagą iš visų žiedų. Ir tai jis atlieka didele kūrybine jėga. Bradūnas yra didelis mobilizuotojas. Tai tautinei kultūrai savo kūryba jis suteikia labai daug jėgos, kuri yra šioje poezijoje išreikšta labai plačios skalės įvaizdžiais.

• *Akiračiai* nr. 7 (1985 liepa). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcija: D. Bielskus, K. Drunga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, dr. T. Remeikis, T. Venclova, H. Zemelis. Spaudos grafika — A. Kurauskas. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 1 dol.

Keturių dailininkų paroda Indianoje

Lietuvių dailininkų parodos Chicagoje yra dažnėjantis reiškinys. Neseniai vieną jų turėjome Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre. Dabar turime Munsterio Dailės muziejuje, Indianoje, keturių dailininkų parodą, pavadintą „Women of the Dunes“ vardu. Ši paroda skiriasi nuo ankstesnių tuo, kad mūsų dailininkės pralaužė papines užtvanas, tvirtai žengdamos ne į kopas, bet į amerikiečių muziejų organizuojamas keliaujančias parodas. Gal iš tikrųjų reikia, kad kitiems pripažintų mūsų talentus, ir mes juos pripažintume, — kaip tai atsitiko su M.K. Čiurlioniu.

Ši dailininkų Marijos Ambrozaitienės, Vandos Balukienės, Magdalenos Birutės Stankūnienės ir Ados Sutkuvienės dailės paroda Munsteryje, Ind., nuo rugpjūčio 25 d. iki rugsėjo 30 d., amerikiečių tarpe sukėlė nuostabą etninių grupių dailė ne dėl to, kad amerikiečiai neturėtų gerų dailininkų, bet dėl to, kad mūsų dailininkų darbai šioje parodoje, turėdami stiprių liaudies meno elementų, yra visiškai nauji ir originalūs.

Čikagiškiams daugiau ar mažiau yra pažįstamos dailininkės ir jų kūryba, išskyrus Mariją Ambrozaitienę, kurios darbai buvo ir lietuviams maloni staigmena. Čia jinais pasirodė kaip pajėgi dailininkė su emalio darbais ant metalo, akvarele, grafika ir orfortu, smulkios linijomis subtiliai, kiek siurrealistiškai, pavaizduodama amžinos temos — Žmogaus sukūrimo — biblinius motyvus. Toji pati tematika atsispindi ne tik orforte, bet ir gana vykusiai deginto emalio darbe.

Keturių lietuvių dailininkų parodoje, Munster, Indiana: Ada Sutkuvienė, Magdalena Birutė, Stankūnienė, Emilijus Holenderis, Marija Ambrozaitienė, Vanda Balukienė.

Ypač vertas dėmesio emalis ant vario, šiltas, kiek primityvus ir vaikiškai naivus „Geltonų plytų kelias“ ir spalvotas monoraizinis triptikas „Žemės deivė“.

Vandos Balukienės lino audinių raštų perkūrimas, pilnas judesio kaleidoskopiskuose paveiksluose, amerikiečiams buvo visiškai naujas reiškinys. Visi jos kūriniai pasižymi ramiais, šiltomis spalvomis, simetrija, ritmingumu. Net ir nieko bendra su kopų harmonija neturįs didelio formato audeklas yra dekoratyviai išbaigtas, žaismingas. Iš viso, kiek anksčiau esame matę, Balukienės dailė yra geometrinų figūrų, spiralų, sinusinių kreivių ir kitų, judesį iššaukiančių, formų simetri-

nis bangavimas, bėgimas, spalvinis ir forminis ritmas.

Kaip Balukienės dekoratyvūs darbai, surišti su liaudies meno elementais audiniuose, Magdalenos Birutės Stankūnienės spalvoti medžio raiziniai turi tas pačias šaknis liaudyje, tik tai pastarosios dekoratyvumas pereina ne į simetrinę plotmę, bet į senojo lietuviško kaimo darbų apipavidalinimą. Ta prasme Stankūnienė amerikiečiams yra irgi naujas atradimas, kaip ir Viktoras Petravičius, iš kurio įtakos jinais jau išsilaisvinusi. Kaip tik savo neišbaigtomis detalėmis jinais neužgožta liaudiškos tematikos, net dar labiau ją išryškina savo dekoratyviniu priėjimu ir spalva.

Ados Sutkuvienės mums lietišol neišprasti medvilnės skulptūriniai darbai nepriklauso šiam daiktiniam pasauliui. Nežiūrint siūlų ir kitos medžiagos skulptūros sutvirtinimui, „Vėlių medis“ (Tree of Souls) savo esme nepriklauso galerijai, bet protėvių šventiesiems miškams, gojams, upių verdenėms. Tokia pati mistika plaukia ir iš „Lietaus deivės vualio“.

Per parodos atidarymą rugpjūčio 25 d. buvo dar vienas naujas variantas, retai pas mus praktikuojamas. Amerikiečių jaunas dainininkas Andrew Calhoun suteikė parodai muzikinę dimensiją. Nežiūrint, kad jis gitara pritariamas dainavo ameri-

kiečių liaudies motyvais savo sukurtas dainas, jo etnis lyrinis dainos elementas puikiai derinasi su parodos etnine nuotaika.

Parodos katalogas — tai pavyzdys, kaip reikia parodą organizuoti. Jos rengėjas Emilijus Holenderis paruošė ją „par excellence“, parinkdamas truputį romantišką, mistiškai skambantį, bet patrauklų pavadinimą „Women of the Dunes“. Kataloge profesionaliai surašyti trumpi esminiai biografiniai dailininkų bruožai ir parinktos geros kūrinių reprodukcijos.

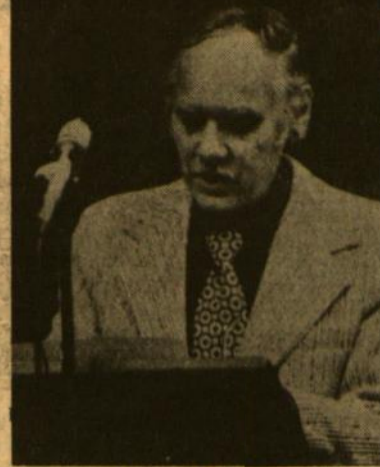
Kaip minėjau, ši yra keliaujanti paroda, kur daugiau amerikiečių turės progos susipažinti su mūsų dailininkų darbais. Parodos organizatoriui pavyko užmegzti ryšius ir su keliais kitais dailės muziejais, tarp jų gerai žinomu South Bend muzieju, kur netrukus matysime mūsų dailininkų darbus. Gary Post dienraštyje John Forwalter laiko šią parodą išskirtine.

Jei lietuviams pavyktų realizuoti muziejaus projektą Chicagoje (pradžią jau padaryta), tai mes galėtume pilnai dalyvauti kinolojams parodų plane, kur daugiau gabių lietuvių dailininkų galėtų atsikelti vartus į amerikiečių meno pasaulį.

Paroda verta mūsų paramos. Į jos atidarymą atsilankė daug lietuvių iš Beverly Shores ir kopų apylinkių, iš Chicago, Reikėtų, kad ir daugiau lietuvių rastų kelią į Munster, Ind. Muziejaus adresas: 8317 Calumet Avenue. Paroda atidaryta šioadieniais nuo 10 v. r. iki 4 v. v., sekmadieniais nuo 1 v. r. iki 4 v. v.

Adolfas Markelis

NAUJI LEIDINIAI

Juozas Toliušis

Aloyzo Barono vardo novelės premija

Aloyzo Barono vardo novelės konkurso 1985 m. premiją laimėjo Juozas Toliušis. Jo novelė „Kalėdinis atgimimas“, pasirašyta Stanislovo slapyvardžiu, buvo konkurso komisijos atrinkta pirmajai iš 9 atsiųstų rankraščių. Komisiją sudarė Danutė Bindokienė, Julija Švabaitė-Gylienė ir Zigmas Umbražius.

Premijos suma — 500 dolerių. Jos mecenatas — dr. Petras Kisielius. Konkurso laimėjusios novelės autoriui Juozui Toliušiiui premija bus įteikta per muzikos ir literatūros vakarą Penktojo Mokslo ir kūrybos simpoziumo metu, šiuo metų Padėkos dienos savaitgalį Chicagoje.

Juozas Toliušis gimė 1923 metais Kaune, 1941 metais baigė Tauragės gimnaziją. Dalyvauja Lietuvių skautų sąjungos veikloje, bendradarbiauja spaudoje. Ilgą laiką yra redagavęs Akademinių skautų sąjūdžio žurnalą *Mūsų vytis*. 1968 metais *Draugo* atkarpoje buvo išspausdintas jo romanas *Užtvanka*. Po to yra išleidęs dvi knygas: pasakojimų pyne jaunimui *Tryliktoji laida* (Chicago: JAV LB Švietimo tarybos leidinys, 1976) ir visai senesniai *Sustitikimas prie Katedros — tolimiesni trylukosios laidos nuotykių* (Chicago: Akademines skautijos leidykla, 1984).

Adolfas Markelis

• Aidai nr. 3 (1985 gegužė-birželis) ir nr. 4 (1985 liepa-rugpjūtis)

Dvimenesis kultūros žurnalas, leidžiamas Tėvų pranciškonų, 361 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207. Vyriausiasis redaktorius — dr. Leonardas Andriekus, OFM. Redakcijos nariai: kun. dr. Kęstutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba dailei — Viktoras Vizgirda. Administruoja T. Benvenutas Ramanauskas, OFM. Metinė prenumerata — 20 dol., vieno numerio kaina — 3.30 dol.

Gegužės-birželio numeryje Juozas Laučka meta žvilgsnį į Lietuvos 1922 metų konstituciją. Vincas Vyčinas studijuoja asmenybišką Ibseno dramose (studija tęsiama liepos-rugpjūčio numeryje). Kęstutis Girnius pateikia per abu numerius minčių ir duomenų apie sovietinį terorą Lietuvoje pirmaisiais pokario metais. Baigiama Kęstučio Trimako studija apie Penktojo jaunimo kongreso anketos duomenis. Išspausdintas Lietuvos vyskupo laiškas dėl Lietuvos krikšto jubilėjaus. Įdomi literatūros išleidimo planų Lietuvoje analizė. Recenzuojamos knygos: Kazio Bradūno *Prierašai*, Aleksio Rannito *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis — Lithuanian Visionary Painter*, Kosto Ostrausko *Gundymai*, Rūtos Klevos Vidžūnienės *Vieno vakaro melancholija*, Stefan Cardinal Wyszynski *A Freedom Within*, A. Micewski *Cardinal Wyszynski*, Stefan Heym *Schwarzenberg*. Taip pat spausdinami Česlovo Masaičio eilėraščiai „Penki kepalėliai“ ir Petronėlės Orintaitės apybraiža „Neskink neprazdusios gylėtės“ Paminėta Marc Chagall mirtis.

Kultūrinė kronika

• Algimanto Kezio fotografijų paroda buvo atidaryta šiuo metų rugsėjo mėn. 1 d. Kroch's and Brentano's knygynė, 29 S. Wabash Ave., Chicago miesto centre. Parodą surengė Henry Tabor, Kroch's and Brentano's meno skyriaus vedėjas. Parodoje išstata 10 įremintų fotografijų, kurios įtrauktos į Algimanto Kezio naujai išleista knygą *Lithuania through the Wall* (Chicago: Loyola University Press, 1985).

Naujoji Algimanto Kezio knyga vaizduoja jo dešimties dienų kelionę į Lietuvą pirmąkart po 40 metų svetur. Knygoje yra 94 nuotraukos, ji padalyta į šešis skyrius: The Horizon, Our Birthplaces, The People, We Are a Praying Nation, Toward Learning and Achievement, The Farewell. Knygos įžangoje rašoma: „Savo gimtąją Lietuvą palikau 1944 m., būdamas 17 metų, ir jį sugrįžau 1983 m. Artį 40 metų nebuvau matęs savo tėvynės, jos miestų, jos žmonių, savo giminių ir savo sesers Aldonos. Šis vaizdinis pasakojimas — tai mano bandymas pasidalyti įspūdžiais iš kelionės namo“.

Paroda tęsis visą rugsėjo mėnesį. Algimanto Kezio knyga *Lithuania through the Wall* parodoma Kroch's and Brentano's knygynė. Ji gaunama ir „Drauge“. Kaina — 15,95 dol.

• Algio Budrio, mokslinės fantastikos anglų kalba rašytojo, nauja knyga *Benchmarks: Galaxy Bookshelf* išleido Southern Illinois University Press. Knygoje surinktos Algio Budrio *Galaxy* žurnalui parašytos pačių svarbiausių mokslinės fantastikos žanro veikalų recenzijos nuo 1965 iki 1970 metų. Su šia knyga Algis Budrys, pagal *Washington Post* knygų skyriaus redakciją, užsirekomenduoja ne tik kaip vienas iškilųjų mokslinės fantastikos kūrėjų, bet ir kaip vienas rimčiausių šio žanro kritikų.

Antras kaimas kelias sparnus į Vakarus

Čikagiškio Antro kaimo vaidintojus aną tvankų vakarą radau Gintaro salėje, bepraktikuojančius repeticijoje.

— Juk dar vidurvasaris! — nusistebėjau. — Ar naują programą parodyti ketinate dar šį rudenį?

ARVYDAS VAITKUS: Iš tikrųjų pereinę metų sezoną oficialiai uždarėme tik prieš porą savaitių tradiciniu Antro kaimo pikniku (arba „gegužinė“, kaip ten Hondure sakoma). Taigi, čia pat, Marquette parke, mano „ūkyje“, prie Maplewood gatvės. Kieme buvau specialų saulės stogą pastatęs ir šalia jo „golfo laukus“ įrengęs... Išsipasakojom trumpų vasaros atostogų nuotykius, o dabar — laikas sugrįžti repeticijoms, taip sakant, „į blaivią arbatinę“...

JŪRATĖ JAKŠTYTĖ: Ruošiamės ankstyvoms gastrolėms Vakaruose. Spalio 4 d., taigi penktadienio vakare pasirodysim ne taip gausiai (bet, kiek girdėjom dar jauni ir entuziastingai) San Francisco lietuvių publikai, o šeštadienį rytą jau išskrisime į Los Angeles, kur vakare ir sekmadienį po pietų pasirodysime Šv. Kazimiero parapijos salėje, pakviesti skautų akademikų... Reikėtų gal paminėti, kad San Francisco tai Antras kaimas dar nėra pasirodęs per visus dvidešimt dveju savo gyvavimo metus...

— O Los Angeles lietuviškoje „saloje“ jau esate gastrolivė?

EUGENIJUS BUTĖNAS: Taip. Bent porą kartų. Kiekvieną atveju davėme nemažiau kaip du pastatymus. Vėliausiose gastrolėse, 1981 metais, šalia reguliarių pastatymų šeštadienio rytą

dar liuanistinei mokyklai davėm maždaug vienos pamokos specialią programą. Bet mūsų sudėtis tada buvo gerokai kitiškesnė. Iš šiandieninio Antro kaimo tada tik mes su Jūrate dalyvavom. Visi kiti anų gastrolių dalyviai šiandien jau, kariškais terminais kalbant, į atsargą pasitraukė... Tad važiuojam su gerokai atnaujinta (bet anaipol neblogesne sudėtimi)...

INDRĖ TOLIUSYTĖ: Aš kaip tik ir įsijungiau, Antram kaimui sugrįžus iš Los Angeles gastrolių. Bet nuo to laiko mes jau apvažinėjome daugelį Amerikos kampų. Buvome Hartforde, New Yorke, Clevelande, Detroite, Racine, Oberline (Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso stovykloje), o pereinatis metais dar svečiavomės Kanadoje, Toronte ir Hamiltone... Maždaug tuo pačiu metu antrakaimiečių tapo ir Arvydas, taigi ir jam turbūt visose pastarųjų metų gastrolėse teko dalyvauti.

VIDA GILVYDIENĖ: Iš tikrųjų Antrame kaime nebesu naujokė, nes vaidinau jau 1971 metų programoje... Tiesa, buvau padariusi ilgesnį pertrauką, bet net ir tada galvojau tik apie Antrą kaimą, besirūpindama jo ateitimi, augindama jam priauglį. Taigi dvasia, galima sakyti, išlikau antrakaimietė... Gal ir teisingai tas mūsų patriarchas Romas Stakauskas sako: kartą antrakaimietis, tai ir visiems laikams antrakaimietis... Su Antru kaimu teko vaidinti turbūt visose čia Indrės išvardintose vietovėse. Ji tik turbūt užmiršo paminėti ir Omahą, ir Baltimorę, kur buvome dar šį pavasarį, Washingtono liuanistinės mokyklos tėvų komiteto

pakviesti... Bet taip arti Holivudo vaidinti tai tikrai dar neteko ir šio reikšmingo žingsnio nekantriai ir viltinai laukiau...

EDVARDAS TUSKENIS: Kadangi niekas naujokais prisipažinti nenori, tai aš jau nebesišlėpsiu: esu naujausias antrakaimietis, pradėjęs dirbti tik šiais metais. Bet dalyvavau ne tik visuose šešiuose Chicago pastatymuose, bet ir Baltimorės gastrolėse. Esu laimingas, laiku įstojęs ir gavęs progą dalyvauti retose išvykose į lietuviškus šio krašto Vakarus... Gailiuosi tik, kad negalėjau dalyvauti Arvydo taip viliojančiai apskėtame piknike ir turėjau praleisti didelę dalį repeticijų. Mat buvau išvažiuavęs į Vilnių

— Kalbant apie tą ateitį: ką Antras kaimas yra numatęs dar šiais ar ateinančiais metais?

ir porą mėnesių, taip sakant, gilinau lietuvių kalbą liuanistiniuose vasaros kursuose, universitete. Buvau tikrai nustebintas, kad ir Lietuvoje Antrą kaimą daugelis žino ir apie jį klausinėja.

ALGIRDAS TITUS AN-TANAITIS: Pirmą kartą į Vakarus su mumis skrenda ir Jonas Kaunas, kuris Antrą kaimą „apšviečia“ ir garsų efektus tvarko jau bent šešiolika metų. 1981 metų gastrolėse jis negalėjo dalyvauti ir mums šviesas tada tvarkė Rita Riškienė, šiandien, beje, irgi auginanti priauglį Antram kaimui, arba, kaip Vida čia ką tik išsireiškė, užtikrinanti jam ateitį...

— Kalbant apie tą ateitį: ką Antras kaimas yra numatęs dar šiais ar ateinančiais metais?

INDRĖ TOLIUSYTĖ:

Lapkričio 15 d. pasirodome Bostone, kur kviečia Lietuviškos skautybės fondas. To paties mėnesio gale taipgi pasirodome Mokslo ir kūrybos simpoziumo susipažinimo vakare... Man rodos, kad kažkur vidury tų pasirodymų vieną kurį vakarą dalyvausime ir va šioje scenoje, šioje Gintaro salėje, kartu su jos savininko Ažuolo Stelmoko kapela, atsidėkodami jam už leidimą naudotis šia puikia vieta repeticijoms, kada mūsų įprastinė Playhouse salė yra uždaryta...

Prievaždai A.T. Antanaičiui besiruošiant tęsti repeticiją, savo reporterės bloknotą užvertiau, palinkėjusi Antram kaimui sėkmes vakariniame ir rytiniame pakraštyje...

hosp.

Iš Antro kaimo 20 metų sukaktuvinio spektaklio 1984 m. vasario mėn. 4-5 d. Jaunimo centro scenoje, Chicagoje. Nuotrauka Jono Tamulaičio